

LAŽ IN RESNICA.

PIŠE AVGUŠTIN POŽEGAR.

(Konec.)

Učiteljsko delo je jako težavno. Kdor mu ne prisoja veljave in kdor ga ne prizna, ali težkoč poučevanja in odgojevanja ne pozna ali poznati noče. Učiteljevanje zahteva rabo in napor vseh telesnih in duševnih moči. To dejstvo pozna učitelj, ki čuti napetost duha in utrujenost telesa, kadar je dokončal svojo dnevno nalogo. To dejstvo pozna učitelj, ki čuti in vidi pojemanje svojih moči po preteku nekaterih let.

Črevljar, krojač, tesar i. dr. obračajo in obrnejo predmete, ki jih obdelujejo, kakor jih hočejo in morajo imeti. Duh vodi sicer tudi njihovo delo, telesne moči ga le izvajajo. Toda drugače je, ako se oziramo na objekt dela. Rokodelci obdelujejo mrtvo tvarino, ki se obdelovanju ne more upirati z duševnimi silami. Za obvladanje fiziških težkoč pa jim služi razun telesne moči še primerno orodje. Pouk in odgoja imata duševno obdelovati živ predmet, človeško bitje.

Človek se najbolj pojavlja po svoji samozavesti, ki se rada upira tujim — zunanjim vplivom. Posebno velja to o šolski mladini, ki ne pozna nobene dostojnosti. Mladina je večjidel le posnemalka besed in dejanj, ki se ji v okolici ponujajo. Sama ravna bolj po telesnih nagonih, ki se v šolski dobi razvijajo na škodo duha razmeroma mnogo hitreje in krepkeje kakor duh. Radi tega obrača šolski otrok najrajši vse po svoje.

Dušeslovno izobražen odgojitelj to resnico pozna in računi ž njo s primernim postopanjem. Le on ve, kako težko je likati duha, ki je menda poln nenravnih vtisov. Otroški duh je najbolj dovzeten za predstave, ki odgovarjajo animalnim potrebam, nravnih nazorov se navadi zelo težko, odbija jih z veliko vstrajnostjo in doslednostjo. Seveda moramo tukaj pripomniti, da velja to le pri otrokih, ki so v predšolski dobi bili v odgoje nevesčih rokah.

Učiteljem se godi v tem oziru krivica, ako se slišijo tožbe, da se otroci slabo vedejo v besedah in dejanju. Saj slišimo čestokrat iz otroških

ust. besede, ki so nam bile prej neznane. Od nerazsodnih, neizobraženih ljudi moramo slišati trpkó besedo, da se otroci v šoli pohujšujejo. To je čista neresnica. Šola ne more pohujšati nikogar, kajti pojem šole tvori le poučna in odgojevalna beseda učiteljeva, ki v normalnih razmerah ne more biti slaba. Res je le, da se otroci lahko privadijo nenravnosti, ki pa jo zasledimo zunaj, kjer se nerodno postopa z mladino.

Odgoje neveščí ljudje imenujejo vse hudobijo, kar se ne strinja z njihovimi zahtevami. Ako se otrok igra, skače itd., je razposajen in to se mu šteje v zlo. Če ga opomnijo na mir, povedo mu čestokrat ime, ki je brez vse veljave.

Slišal sem moža, ki je prišel mimo šolskega poslopja, da je po svoje ravnal igrajočega dečka. «Ne boš miren, fr... žaba» je zagrmel nad njim. V tem sem jaz pristopil in rekel možu: «Dragi, vi se motite, naš učenec ni žaba; človek je, ne kratite mu časti in ne govorite neresnice.» Ker je bilo navzočih mnogo učencev, sem jih opozoril na to, da človek mnogokrat neresnico pove, ki ima slabe posledice, pouči pa nikogar.

Neizobraženi ljudje imajo le nek čut o lepem in dobrem, ki ga poznajo le po imenu, ne po stvarni vsebini. O sredstvih za dosegovanje lepega in dobrega ne vedo nič. Radi tega imajo učitelji posebno po nekaterih krajih čeznaporen trud z poučevanjem in odgojevanjem, z odpravljanjem raznih robotosti. Čudno pa je to, da dotični neizobraženci kaj radi zvrčajo hibe otrok na druge. Učitelji v takšnih krajih so pravi mučeniki. Trdi se sicer, da ne delujejo na odličnih mestih, a njih delo se po mojem mnenju in prepričanju mora ceniti saj toliko, kakor delo v urejenih razmerah naprednih krajev. Takšni učitelji se trudijo od zore do mraka, od mraka do dne. Poklica polni se pripravljajo na delo — z veseljem stopijo v razred ter si obetajo krepek korak naprej. Toda stega — disciplina! Z najboljšo voljo in z najlepšim namenom so pričeli dnevno delo, a težka beseda vaškega dečka jim moti pol razreda. Trpeli so mnogo — premagovali se in poučevali ves dan, a dosegli komaj polovico pričakovanega uspeha. Kdo zamore misliti, da učitelje ne mučijo žalostne prevare, ki jih doživijo dan za dnevom? Ni li nevedna ali zlobna laž, da učitelj dela nemarno, ako mimo svoje življenske bede ne more premagovati stotero pojavov zunajšolskih odgojnih zmot in pregreškov? Obiteljski večeri obetajo mnogo dobrega, toda najbolj med dobrimi! Na mnogih krajih bo menda to Sisifejevo delo, a obupati ne gre. Z obupom bi ne dosegli nič — kajti «principis obsta, sero medicina paratur». Kako se pozna sredstev za odgojo proti lažnjivosti, kaže slučaj, ki sem ga doživel v šolski praksi.

13letno deklico sem zasačil na laži. Poučil sem jo približno tako-le: «Reč, ki mi je nisi razodela po resnici, pač ni vredna, da si govorila neresnico. Varala si mene, sebi pa vest obtežila. Vara boli mene, tebe pa

skli vest. Če je človek ustvarjen po podobi božji, je pač njegova najlepša čast in prva dolžnost, da misli in govori resnico. Bližnjega z lažjo varati je najgrša hiba na človeškem duhu.» Ko sem odšel od deklice, je ta nekaj zašepetala k součenki. Pristopil sem zopet in nadaljeval: «Sicer je tudi radovednost čestokrat nelepa, a tokrat bi rad vedel, kaj si rekla součenki. Morebiti si me grajala? Tega pa ne pričakujem, ker vem, da drugače pošteno misliš in vidiš, da nisem govoril nič krivega.» Deklica je zardela, odgovorila pa ni nič. Mene pa je objel čut, kakor da sem postopal prestrogo, morebiti preinkvizitorsko v malenkostni zadevi. Vprašal sem torej sosedno učenko: «Kaj ti je rekla součenka?» Ta mi je odgovorila: «Saj ni drugega rekla, kakor da lahko gre k spovedi in greh laži se ji odpusti.» To mi je bilo povod daljnemu razgovoru. Rekel sem: «Dobro, ako greš k spovedi. A ti si bila pri spovedi že večkrat, in vendar si z namenom govorila laž. Pomni tedaj! K spovedi ne hodimo, da bi po spovedi govorili laž in tudi lagati ne smemo, da bi radi laži šli k spovedi. Življenje brez laži je boljše, kakor življenje z lažjo po spovedi.»

Ko so nekod ustanovili postajo za streljanje proti toči in pripeljali dotične priprave, je neka ugledna žena zasmehovala to podjetje in pravila: «Kaj bodo norci streljali proti božji volji, še več nesreč bode Bog poslal za prevzetijo? Da bi saj smodnik blagoslovili!» Ako učitelj v takšnih slučajih ne postopa oprezno, lahko se ga obesi ime brezbožnega, novodobnega učitelja in zagovornika «proste» šole.

Čenjeni čitatelji! Vem, da Vas nadlegujem z naivnostmi, ki so itak vsem znane. Vendar se jih ne sme prezirati, kajti one so znaki duševnega zaostanka. Iz takšnega duševnega zaostanka se kaj lahko snuje obrekovanja šole. Domišljija hitro priskoči, stvar se zavije in zavleče na versko, politiško ali na drugo polje; napredek — šolstvo trpi radi laži. Takšne naivnosti ne veljajo le za dotične osebe. Te imajo mnogokrat velik, morebiti merodajen vpliv doma in drugod — šolstvo se zavira od raznih strani, tavanje v fatalizmu pa bujno cveti. Množica takšnih ljudi tvori lahko izrazovito stranko. Ta se protivi vsakemu duševnemu vzletu. Ne najdeš tamkaj ne vere — ne morale, nek kult še živi, ki le na zunajnostih visi.

Tako torej pridemo od osebe do stranke, od stranke na polje, kjer se snuje javno mnenje o šolstvu, recimo tedaj na šolsko-politično polje. Značaj države je odvisen od duševne probujenosti državljanov, duševna kakovost državljanov pa sloni na kakovosti šolstva. Šolstvo je odvisno od tistih, ki zastopajo večino državljanov. Državljanji se pojavljajo po svojem delu na različnih poljih, a vsem je treba šole. Zato tudi vidimo, da govoré pri šolstvu vsi stanovi, a vsak stan tolmači in obrača šolo po svoje in radi tega imenujejo šolo «politikum» ali «bonum commune».

Na šolsko-politiškem polju je vedno semenj. Šola nastopa kot blago, ki ga merijo z denarjem. Nič ne ponujajo le tisti, ki sicer čutijo potreb-

nost duševnega razvitka, a njega vsebine ne poznajo. Udajo se udobnosti, resignaciji, in mislijo, da ni potrebno znati to in drugo. Visoki izobraženci pa zavzemajo tuintam svoje višje duševno stališče, ki jim osigura tudi višjo družabno veljavo, vsaj recimo: «mens agitat molem». Ne dre-gajo drugih k napredku, ker se jim to dozdeva neprevidno. Tako opazimo dostikrat prikazen, da so v šolskih zadevah indiferentni duševni reveži in duševni probujenci, a vsak iz drugih vzrokov, ozirov in razlogov.

Politika je najbolj kočljivo človeško delo. Tudi šolska politika zori čudne nazore in mnenja. Vsakdo ve, da politika ne pozna morale. Ona se poslužuje moči, a moči si pridobi z različnimi sredstvi. Politika različnih stanov obdeluje šolsko vprašanje od dotične strani in zahteva od šole to, kar odgovarja dotičnim interesom. Resnica in laž pospešujeta in ovirata razvitek šolstva, kakor razmere nanesejo. Kaj zahtevajo ljudje od šole? Bogoslovci zahtevajo, da bodi šola verska, kajti vse posvetno je minljivo in nečimerno. Narodnjaki ljubijo svoj narod iskreno, in narodnost je prva čednost šolske odgoje. Kmetje zahtevajo praktično gospodarstvo, ki se ga mladina naj uči in privadi. Socijalisti imajo svoj lep šolski program, a vojakom služi šolska izurjenost v to, da je vojak prebrisan in poraben za boj. Napredek šolstva v ta namen se nam v luči človeštva in v luči prezvišenega cilja odgoje ne dozdeva plemenit. Bogoslovci in njihovi so-mišljeniki so za šolo le toliko, kolikor služi v nabožno odgojo, znanosti za posvetno življenje so bolj postranska reč. Umevno je, da so člani istega stanu na polju svojega delovanja najbolj poučeni in izvežbani in ga najbolj poznajo. Bogoslovci raznih veroizpovedanj se pečajo z materijo svoje vede, jo obdelujejo na globoko in široko in iščejo resnice. Vrednost in veljavo vernosti za človeško-moralno življenje moramo po razlogih zdrave pameti pripoznati. Da se imenuje vse posvetno minljivo in neči-merno, je po verskih nazorih tudi res, četudi naravoslovje uči, da nobena materija ne promine, ampak se le spreminja. Toda vse to človeka ne skrbi in ne briga, dokler živi, ker po smrti nima materijelnih skrbi. Ako bo po svoji smrti vse izgubil, to še ni dokaz, da bi ne smel v življenju nič imeti. Še celo mora se truditi, da priskrbi sebi in svojim potrebnega kruha i. dr.

Odgoja pripusti in zahteva gojitev verskega čutja in znanje verskih resnic, ne more pa se ozirati na nasvete, ki zavirajo razvijanje duševnih zmožnosti v dosego znanosti, potrebnih za življenje na zemlji. Med vero in znanjem je strogo ločiti, a vezi med njima ne moremo izgubiti. Ljudje se od učenja ne smejo odvracati; to se nam zdi proti morali, ki izvira iz vere. Saj nas vsakdanje življenske razmere učijo, da nam osode ne določuje Bog. Naše stanje se kristalizuje iz razmer, v katerih živimo. Ko bi vsemu bil Bog uzrok, ne mogli bi zločinov kaznovati. Morilec bi bil nedolžen, ker ga je Bog za zločinstvo določil. Z ozirom na avtoriteto Boga bi morala molčati posvetna pravica.

Sicer tudi nasprotstva nahajamo, ako pregledamo to, kar bogoslovci dopuščajo ali prepovedujejo. Od nekatere strani se je povdarjalo, da je narodnost krščanstvu nasproti, da je paganska. Na katoliškem shodu v Ljubljani pa je bilo slišati trditev, da mora biti šola krščanska, ako hoče biti narodna — slovenska. Kje najdemo pri teh nasprotnih nazorih resnico? Razmotrimo stvar, Bog je neskončno bitje. Slovenski in vsak drugi narod je le skupina ljudi, ki so slični po jeziku i. dr. Otroško-naivno bi mislili, da ima pri Bogu eden narod večjo veljavo kakor drugi; saj smo pred Bogom vsi enaki! Ljudje si iščemo tolažbe, pohitimo z duhom k Bogu kakor otroci k očetu, iščemo merila za čeznaravnost po zemeljskih razmerah ter zabredemo v nazore, ki slonijo le na domišljiji. Narodnost je v idealnem oziru eden najplemenitejših čutov. Ne vriva se nikomur, ne žali in ne graja nikogar, je zdaten vir najlepšemu delovanju za narod. Narodnost je sad temeljite občne izobraženosti, ki ljubi narod svoj in spoštuje drugo narodnost.

Kjer se gre za napise na gostilnah in drugod, za pravdanje v tem ali v drugem jeziku, tam navadno ni plemenite narodnosti. Največkrat vidimo v takšnih slučajih navadni prepir radi ničevosti. Pravde ne koristijo nikomur, naj se vršijo v katerem bodi jeziku. Gostilne imajo v gospodarskem in odgojnem pomenu isto veljavo, imajo napis ali ga nimajo. Rečemo radi: «Svoji k svojim». Pritegnemo, da imajo takšni pozivi v določenih razmerah veljavo. V obče pa nimajo menda drugega učinka, kakor da združijo ljudi, netijo mržnjo, sovraštvo in preziranje. Tako vsaj si opazuje marsikdo javno življenje. Nerazsodni ljudje so vedno bojeviti — izobraženci pa so povsod na svojem mestu.

Po laži se povzročijo pravde, ki ne najdejo vedno resnice in pravice. Neki kmet mi je ponosno pravil, da je v teku 4 let zapravdal 2000 kron. Nehote sem se spomnil prokletstva, da se ljudje tako radi pravdajo in toliko premoženje zapravijo. Revež je postajal klavern, zanemarjal je vse. Šola mu ni bila po godu, kajti plačevati je moral doklade in skrbeti za šolske potrebe svojih otrok. Čudna zmeta! Človek misli, da je boljše porabil denar na pravde, kakor da bi skrbel za duševni blagor mladine. Po pravdah bi se naj učili ljudje pravičnega mišljenja! Ni li to sredstvo nezanesljivo in drago?

Pogledali smo na razna polja človeškega dela. Mnogo bi še imeli povedati — a bodi dovolj, drugače bi našli resnico, da resnico zaman iščemo. Želimo le, da nas ne meša pri odgoji nezdrava politika. Odgojna in učna načela so naravna, splošno veljavna povsod in vsikdar. To je pedagoška resnica, ki družji učiteljstvo v vedno tesnejšo zvezo, ki ga zjedinja v duševno ednoto, podlago gospodarsko-stanovske ednote.

O ESTETIŠKEM DEKLAMOVANJU V LJUDSKI ŠOLI.

SPISAL DR. J. BEZJAK.

(Konec.)

III. O pesniškem ritmu.

Ritem popolnoma opredeliti ni lahko. Prvotno pomeni beseda, ki je grškega pokolenja, enakomerno gibanje, gibanje po taktu; ritem je torej menjava v glasovih in kretnjah, ki med sabo niso enake, ampak izmed katerih ene močnejše učinkujejo od drugih na naša ušesa, oziroma naše oči. Zategadelj ritma ni v zvonjenju, ni v hoji človeški: tu je sicer enakomerno gibanje, a posamezni deli tega gibanja so med sabo enaki; ritem pa najdeš v godbi, plesu, jeziku, pljuskanju valov, vejanju vetra.

Tu govorim o glasovnem ritmu. Po čem torej nekateri glasovi nadvladujejo druge? V godbi po svoji trajnosti, v jeziku po svoji jakosti: tako nastanejo v le-tem težki in lahki zlogi. Ritem je kakor v poeziji tako tudi v prozi; kajti tudi v le-tej se menjujejo težki zlogi z lahkimi, vendar ta menjava ni pravilna ter se ne vrši po taktu; kadar pa se težki in lahki zlogi med seboj čredijo v pravilnosti, da pride v izgovorjene stavke neki določni takt, zadobimo poetiški ritem. Ker je pesniški jezik vezan na to po taktu urejeno menjavo naglašanih ter nenaglašanih zlogov, se tudi imenuje vezani govor napram prozi, ki je nevezani govor.

Kakor so takti v glasbi različni tako tudi v poeziji. Najmanjši takt obsega en naglašen in en nenaglašen zlog: naglašnemu zlogu pravimo vzdig (arsis, Hebung), nenaglašnemu spust (thesis, Senkung), taktu pa stopa. V slovenščini namreč merimo kakor v nemščini ritem po naglasu, ne kakor v latinščini in v grščini in v glasbi po času; zatorej ne razločujemo dolgih in kratkih nego le naglašene in nenaglašene zloge. Najnavadnejše stope so: jamb $\underline{\quad} \underline{\quad}$,¹ trohej $\underline{\quad} \underline{\quad} \underline{\quad}$, anapest $\underline{\quad} \underline{\quad} \underline{\quad}$, daktil $\underline{\quad} \underline{\quad} \underline{\quad}$; jamb in anapest sta si po ritmu sorodni stopi, prav tako tudi trohej in daktil. Dve ali več enakih ali vsaj sorodnih stop tvarja pesniško vrsto, ki jo imenujemo verz ali stih. Ritem v stihu je padajoč, če se začenja stih z naglašenim glasom (s trohejem ali daktilom), nasproti vzdigujoč, če se začenja z nenaglašenim glasom (z jambom ali anapestom).

Po ritmu zadobi pesniški proizvod poseben značaj; z ritmom izraža pesnik že po vnanji obliki čuvstvovanje, ki preveva pesem: zategadelj pa tudi vsak ritem ni prikladen vsaki pesmi.

¹ Naglašeni zlog zaznamenujemo navadno z ravno črtico ($\underline{\quad}$), nenaglašenega po s sločeno ($\underline{\quad}$).

Pomen raznovrstnih ritmiških oblik, ki si jih pesnik voli premišljeno, se živo javlja pri pravem deklamovanju. Jamski ritem n. pr. učinkuje s svojo rastočo hojo v zmislu kvišku kipečega gibanja, ki se kaže še jasneje pri anapestu. Nasproti so troheji izraz premišljenega miru, lahko ganjene duše; daktil pa, ki močno začenja, a se v dveh nenaglašanih zlogih končuje, je ona stopa, ki je primerna živahnemu slikanju prirode in čuvstev.

Te naravne učinke dotičnih stihov pa pesnik lahko predrugačuje, ker mu je možno verze sestavljati ali iz jambov in anapestov, ali naopak iz trohejev in daktilov.

Naglaševanje besed in zlogov v stihih se v slovenščini povprek ne razločuje od naravnega naglaševanja v nevezani besedi: besede imajo kakor v poeziji tako v prozi eden ritem. V tem je razlika med ritmom staroklasiških jezikov in slovenščine; ona-le imata namreč v poeziji muzikališki ali kvantitujoči ritem, ki je zavisen od dolžine in kratkoče zlogov, v prozi pa akcentujoči ritem, ki se ravna po naglasu navadne govorice.

Vendar se često dogodi, da zadobe po pesniškem ritmu naglas besede, oziroma zlogi, ki ga v prozi nimajo; kajti često pride zlog, ki po svoji naravi nima naglasa, po ritmiškem sestavu v vzdig, nasproti pa po naravi naglašen zlog v spust. Zlog namreč ne postane zaradi tega «vzdignjen», ker je že sam ob sebi naglašen, ampak zategadelj, ker je v določnem slučaju močneje naglašen nego obdajajoča ga zloga, ki «stojita v spustu»; in naopak zlog ni zategadelj «spuščen», ker je nenaglašen, ampak ker je v določnem slučaju slabše naglašen nego vzdig, ki stoji pred njim ali za njim. Ta akcent zovemo verzni akcent. Tako nastane nasprotje med naravnim naglašanjem in verzni akcentom.

Zapišimo semkaj 1. kitico cesarske pesmi ter glejmo, v katerih besedah, oziroma zlogih se verzni akcent ne zlaga z naravnim naglaševanjem (z besednim, oziroma stavkovnim akcentom)!

Bóg ohráni, Bóg obvári
nam cesárja, Avstríj¹!
Módro dá nam g^ospodári
s svéte vére p^omočj^o!
Bránim^o Mu króno dédno
z^oper vsé sovrázníké:
S hábsburškím bo trónom védno
sréča trdna Avstríjé.¹

Debelo tiskani samoglasniki v prozaiškem slogu ne bi dobili naglasa. Vidimo torej, da se polaga verzni akcent tudi na zaimke, če stoje tudi brez

¹ V tej kitici je označen le verzni akcent.

posebnega poudarka, na veznike in predloge, sploh na formalne besede in da dobivajo besede često po dva akcenta, izmed katerih lahko stoji eden vselej na zlogu, ki po svoji naravi nikoli ne sme biti naglašen.

Tukaj nastane glavno vprašanje, kako naj se deklamovalec vede pri tem nasprotju med verzniim akcentom in besedno mero. Naj se li ne briga za onega ter naj tako uniči verzni ritem? Ali naj se li ne ozira na navadni besedni ter stavkovni naglas in naj naglašuje besede zgolj po pesniškem ritmu?

Ritem in rima sta dve važni estetiški sredstvi; sta muzikalni element vsakega stiha in vsake kitice; brez njiju, zlasti brez ritma poezija ne more biti¹.

Iz tega sledi, da ritma ne smemo uničevati po deklamovanju. Toda naopak bi bilo prav tako nelepo in bi žalilo uho poslušalcev, ko bi učenec naglašal zgolj po metriških udarcih, ko bi le skandiral. Takim potom bi le nastajalo neprijetno sekanje, česar se moramo vsekakor izogibati. Zlata sredina je tudi tukaj priporočanja vredna: ne smemo uničevati pesniške mere, a tudi naravni besedni ter zlasti stavkovni naglas ne sme izgubljati svojega pomena in učinka. V tem pa leži težkoča za deklamujoče učence, ki jo je le mogoče odpraviti z dosledno marljivostjo in rednimi vajami.

Zlasti se morajo vaditi v takozvanem visečem naglaševanju, ki z njim zmanjšujemo omenjeno nasprotje med verzniim in besednim akcentom. Ako namreč stopijo v vzdig zlogi, ki v prozi niso naglašeni, zadobe po ritmiškem zakonu naglas. Toda ta naglas ne sme biti tako močan kakor naglas tistih v vzdigu stoječih zlogov, ki tudi v prozaiškem govoru dobivajo naglas. Tako nastane razlika med glavnim (') in stranskim (˘) verzniim akcentom.² Ko bi te po naravi nenaglašene zloge tako močno poudarjali kakor naglašene, bi se pregreševali zoper pravila o prozaiškem naglaševanju; ko bi jih pa ne naglašali, bi

¹ Schiller pravi o pomenu ritma (zlasti za dramatsko poezijo) v nekem pismu do Goetheja tako-le: «Der Rhythmus leistet bei einer dramatischen Produktion noch dieses Große und Bedeutende, daß er, indem er alle Charaktere und alle Situationen nach einem Gesetz behandelt und sie trotz ihres inneren Unterschiedes in einer Form ausführt, dadurch den Dichter und seine Leser nötigt, von allem noch so charakteristisch Verschiedenem etwas Allgemeines, Reimenschliches zu verlangen. Alles soll sich in dem Geschlechtsbegriff des Poetischen vereinigen und diesem Gesetz dient der Rhythmus sowohl zum Repräsentanten als zum Werkzeug, da er alles unter seinem Gesetze begreift. Er bildet auf diese Weise die Atmosphäre für die poetische Schöpfung. Das Größere bleibt zurück, nur das Geistige kann von diesem dünnen Elemente getragen werden.»

² Tukaj zaznamenujem glavni verzni akcent z ostrivcem, stranskega pa s krativcem; prej pa sem označeval temeljni vprašalni naglas z ostrivcem in temeljni pripovedovalni naglas s krativcem. Naj ta razlika ne moti cenjenih čitateljev!

zpreminjali temeljni ritmiški značaj stihov ter se pregreševali zoper poetska pravila. Tega se izogibljemo, če puščamo naglas viseč, to je, če stranskih naglasov ne jemljemo tako močno ter visoko kakor glavnih, pa tudi ne hitevamo čeznje brez naglasa, ampak jih nekoliko naglašamo. Torej v gornjem primeru ne: Avstrij^ó; módro dá nam g^óspodári; p^ómočj^ó; bránim^ó Mu itd.; ampak: Avstrij^ò; módro dà nam; g^òspodári, p^òmočj^ò, bránim^ò Mu itd.; ne: zá dolžn^óst in zá pravíco, nego: zá dolžn^òst in zá pravíco itd. — Ne: Ko niso méč, sekíra in lopáta jih mógle, lákotá neprémagljíva (V Uvodu h Krstu pri Savici), ampak: Ko niso méč, sekíra in lopáta jih mógle, lákotá neprémagljíva itd.

Isto se zgodi, kadarkoli stopi v spust zlog, ki bi po svoji naravi, oziroma glede na stavkovo misel moral biti naglašen; ne sme sicer izgubiti svojega naravnega glasu, a vendar ga ne smemo tako močno naglasiti kakor v prozi.

N. pr.: Trd b^òdi, néizprósen móž jeklén
kadár braníti j^è častí in sláve — —

Po zmislu moramo naglasiti povedkov imenovalnik «trd» z glavnim naglasom, po besednem naglasu pa zlog «ka» v vezniku «kadar», a vendar stojita v spustu; zategadelj tu nastopi viseči naglas: pridevnik «trd» in zlog «ka» moramo nekoliko naglasiti, zlog «bo» glagola «bodi» in zlog «dar» veznika «kadar» pa zadobita stranski verzni akcent.

IV. O odmorih: zarezah (cezurah) in dierezah.

O ločilnih in zmiselnih ali govornih odmorih sem govoril na str. 338. in 339. ter tudi poudaril, da moramo v pesmih prav tako ozir jemati nanje kakor v prozi. Toda v pesmih še nastopajo drugi odmori, ki so posledica ritmiškega gibanja in verzne sestava; to so takozvane zarezé ali cezúre in diereze.

1. Cezura ali zarez nastane, če neha na katerem mestu stiha, izvečine proti sredini, beseda sredi stope, če se torej ne krijeta konec besede in konec stope; n. pr.:

↑ — — — || — — — — —

Tu stoji cezura v drugi trohejski stopi; ali:

↑ — — — — — || — — — — —

Tu stoji cezura v tretji jambski stopi; ali:

↑ — — — — — || — — — — —

Tu stoji cezura v drugi stopi, ki je anapest.

Primer za prvo cezuro:

Bránimò || mu króno dédno —;

primer za drugo:

Ves dán pohája, || níč ne déla.

(V uganki III. čitanke str. 6.) Primer za tretjo stopo:

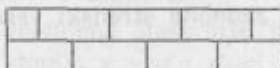
Marija, || ki srénja te tá —

(v Zakladu, III. čitanka str. 5.). Daljši stih, kakor šestomer, imajo po dve zarezji.

Cezure imajo poseben namen. Ne razsekavaio namreč verzov v posamezne dele, kakor bi mislili po prvem pogledu, sodeč po njihovem imenu, ampak zvezujejo tiste dele, med katerimi stoje, močneje in trdneje v verzovo celoto. Končni zlog tiste besede, ki neha v verzni stopi, in začetni zlog naslednje besede, ki se začne v verzni stopi, močno združuje verzna stopa. Tako sta besedi «pohaja» in «nič» v gorenjem stihu močneje združeni po vezajoči stopi:

pōhāj|jā, || nīč

dasi moramo pri glagolu «pohaja» prenehati tudi zaradi zmisla. Prav tako povišuje razna lega kamnov trdnost zidovja; n. pr.:

S cezuro je često združen ali ločilni ali zmiselni odmor; zategadelj je treba pri cezuri nekoliko prejenjati z ritmiškim tokom. Tako se tudi uničuje enakomernost, ki bi sicer nastala zaradi ritma. V zadnjih dveh gornjih primerih za cezuro se strinjata cezura in ločilni odmor:

— pohaja, || nič —; Marija, || ki —.

A večkrat nastopi zarezja tudi tam, kjer ni ločilnega niti govornega odmora, in na te slučaje hočem bralce posebej opozoriti.

Tak primer čitamo v prvem gornjem verzju:

Bránimò || mu krono dedno.

Po stavkovem skladu in zmislu bi po glagolu «branimò» ne smeli prenehati, kajti slišali smo, da tvarja glagol s svojim predmetom logiško celoto, ki je ne smemo ločiti z odmorom. Cezura pa tu zahteva prenehljaj in to je dobro. Učenci, ki navadno z učiteljem vred ne uvažujejo cezur, čitajo ali deklamujejo ta stih tako, da slišimo vedno eno besedo: «branimomu» namesto dveh. To jako moti razumevanje in je razen tega

nestvor za ušesa. Treba je torej po glagolu «branimo» nekoliko postati, kakor zahteva cezura in jasnost verza: *branimo — mu krono dedno*. Prav tako slišimo: *Zoper vsesovražnike*. Tudi tu naj otroci zaradi cezure malce obstoje; zatorej:

Zóper vse [^]— sovráznike;

cezura veže kljub odmora besedi «vse sovražnike» v eno celoto. Umevno je, da mora ta prenehljaj prav kratek biti.

Z majhnim odmorom v cezuri tudi zabrisujemo hiat ali zev, ki sicer verzu ne služi v okrasek. Če je hiat pri govornem ali ločilnem odmoru, ga ne čutimo močno ali čisto nič, kakor v naslednjih verzih:

Tak prosi || in kliče druhal;
pa groza, || odpre se prepad
in kad jim požré || in zaklad.

(V Zakladu III. čitanka str. 5.) Bolj bi ga čutili, če med dotičnimi besedami ni logiškega prenehljaja. A ne čutimo ga, ako tam nastopi cezura; n. pr.:

storiti || vsáko || obljúbo.

(Tudi v Zakladu,) ali:

dróbná lástovká || od nás

(v pesmi Lastovki v slovo v prejšnjem Tretjem berilu).

2. Kakor ima zarez namen, nepretrgani tok ritma nekoliko zadržavati in stihe razčlenjati, tako tudi diereza. Razlika je samo ta, da cezura nastopi sredi stope, diereza pa koncem stope, tako da se strinjata konec stope in konec besede. N. pr.:

— — — — — || — — — — —

A dočim cezura veže in druží stihove dele, učinja diereza nasprotno: podkapa stihovo enojnost. Zategadelj nastopa diereza le v daljših verzih, ki jih deli na dva dela, tako v petomeru, v aleksandrincu ali šeststopnem trohejskem stihu, v nibelunškem stihu¹ in še nekaterih drugih. V teh slučajih je z dierezo večinoma združen ločilni odmor, ki pa ne sme biti prevelik, da stih ne razpade popolnoma v dva ločena dela. N. pr.:

Bóg ohráni, || Bóg obvári
Nám cesárja, || Ávstrijó. —
Vsák pošténo, || zvésto stój —
Žívi céсар, || dómovina.

¹ — — — — — || — — — — — (petomer);

— — — — — || — — — — — (—) (aleksandrinec);

— — — — — || — — — — — (nibel. verz).

Tudi z dierezo zmanjšujemo hiat, kakor baš v zadnjem verzu.

Večkrat pa v dierezi ni konec misli, ampak misel se nadaljuje v drugi polovici verza. Na ta način zopet popravi misel, kar je zagrešila diereza, to se pravi: misel združuje celoto stiha, ki ga deli diereza. Takrat navadno pri dierezi ne postajamo. A navzlic temu moramo pri dierezi nekoliko postati tudi v tem slučaju, da ni ločilnega odmora, če je le logiški odmor. N. pr.:

Módro || dà nam gòspodári —

ali: Zà cesárja || blágo, krí;

Z ùmetníjo, || znánostmí.

Prav napačno pa bi bilo v dierezi postajati takrat, ko ni ločilnega niti logiškega odmora. N. pr.:

S svéte vére || pòmočjó;

ali: Branimo mu || króno dédno;

ali: Náša vójska || iz vihárja;

ali: Méč vojščáka || nàj varúje itd.

Takim potem bi razsekovali kratke stihe na še krajše dele in deklamovanje bi postalo nenaravno, neprimerno in napačno.

Treba je torej natanko premisliti, kje je treba logiškega odmora in kje ne, kje moramo stih čitati nepretrgano, kje prenehovati.

V. O koncu stiha in o rimi.

Pretežna večina stihov je tako zgrajena, da neha ob koncu stiha tudi stavek, bodisi glavni ali zavisni, in da nastopi ločilni odmor. Umevno je, da morajo učenci tukaj prenehovati tako, kakor sploh pri ločilih prenehujejo. A marsikrat posega misel iz prvega stiha v drugega: na koncu prvega ni ločilnega znamenja. Tedaj nastane takozvani preseg, s francosko besedo «enjambement» imenovan. N. pr.:

Zgubano čelo, lice velo

imam in že na pol sem slep. (II. čit., str. 154.)

V tem slučaju bi bilo napačno postati pri pridevniku «velo» ter napraviti odmor konec verza.

Marsikrat pa nastopi koncem stiha tudi logiški odmor; tudi takrat je treba tu postati, če tudi ni ločila. N. pr.:

Branimo mu krono dedno | —

zoper vse sovražnike.

Toda pri učencih lahko opazuješ to slabo navado, da postajajo koncem verzov brez izjeme; torej tudi tedaj, kadar ni ločilnega in logiškega od-

mora. Zraven pa še padajo z glasom ali ga čez mero povzdigujejo. K temu jih zapeljuje oblika in narava stihov ter kitic.

Proti tej med učenci jako razširjeni napaki, ki hudo kazi deklamovanje, se mora učitelj takoj v začetku odločno boriti, sicer je ne odpravi. Torej ne:

Bog ohrani, Bog obvari | — nam cesarja Avstrijo!
Modro da nam gospodari | — s svete vere pomočjo!

ampak:

Bog ohrani, Bog obvari nam cesarja, Avstrijo!
Modro da nam gospodari s svete vere pomočjo!¹

Med glagolom «obvari» in naslednjim zaimkom «nam» ter med glagolom «gospodari» in naslednjim predlogom in pridevnikom «s svete» ne sme biti prenehljaj.

Da učenci radi prenehujejo konec stiha, povzročuje tudi rima; vrhu tega še jo čez mero naglašajo, zlasti če je enozložna ali moška. Pravijo torej: Nam cesarja, Avstrijo ter pri zlogu —«jo» močno poskočijo z glasom. Tako zopet kazé stihovno lepoto, zavirajo ritmiški tok ter obtežujejo razumevanje vsebine, besede ali zloge poudarjajoč, ki jih ni treba, oziroma ni dovoljeno poudarjati. Rima je sicer izmed muzikalnih sredstev, ki krase verze in kitce; toda nikoli je ne smemo po glasu in glasovni višini nenadoma povzdigovati nad druge besede v stihu: mora nam mirno in ljubo doneti na ušesa, ne zavirajoč ritmiškega toka.

VI. Še nekaj splošnih pravil za lepoto deklamovanja.

1. Kakor sem že omenil, je prvi pogoj dobremu prednašanju jasnost govora in pravilno naglaševanje. Razen tega je gledati na pravilno rabo glasovnih barv. S tem doseže deklamator vrhunec deklamatorske lepote. Vsako čuvstvo, ki ga izražamo z besedami, rabi za ta izraz posebne glasovne barve: prijaznost, ljubezen, jeza, srd, milost, usmiljenost, začudenje, zaničevanje, obup, sploh vsaka vrsta čuvstev in strasti se javlja v določeni barvi, ki jo imenujemo glasovno barvo, ali kakor sem rekel na str. 336., emfatiški naglas. Ta barva je tako določna, da vsakdo lahko zaznava, kakšno čuvstvo napolnjuje govorečega. Vrhu tega imajo te barve razne stopnje, ki se ne dajo vse določiti; n. pr. nejevolja, jeza, srd itd.

Umevno je, da emfatiškega glasu sicer ne bodemo učili v ljudski šoli, a popolnoma opuščali ga tudi ne bodemo. Vsaj učitelj mora biti o tem poučen in nič ne bode škodovalo, če bode učencem višje stopnje

¹ Tu znači 'vprašalni, 'pripovedni naglas: pri prvem, kakor vemo, povzdignemo glas, pri drugem pademo z glasom.

kazal vsaj v elementarnih obrisih, kako bi naj deklamovali glede na glasovno barvo. Sicer pa mora vedno paziti, da deklamovanje na ta način ne postane afektovano in nenaravno.

2. Dalje se ravna deklamovanje tudi po poetiški vrsti, h kateri spada proizvod: epska pesem se v marsičem razločuje od lirске in ta zopet od dramskega in didaktiškega proizvoda. Tudi na to razliko se v ljudski šoli ne moremo ozirati. Toda učitelj jo mora poznati.

Pri lirski poeziji mora deklamovalec najbolj sodelovati s svojim čuvstvom: lirika brez sočuvstvovanja prednašajoče osebe je mramorski kip brez življenja. Pesnikova duša mora v deklamovalcu še enkrat oživeti. Od tega vglobljenja v pesnikovo mišljenje in čutenje je zavisna tudi glasovna barva, katero naj rabi deklamovalec pri deklamovanju lirskega proizvoda.

Didaktiška poezija ima namen, poslušalce poučevati; obrača se torej do njihovega razuma. Iz tega sledi, da bodi deklamovanje takega proizvoda mirno, prepričevalno in resno. Emfatiški naglas pride tu redkokrat v poštev.

Pri epskih umotvorih je razločevati pripovedovalno, opisovalno in orisovalno snov.

Ker je epska poezija pripovedujoča, vlada v njej mirnejši ton nego pri lirskih proizvodih. Kakor pesnik objektivno poroča, kar je opazoval, tako tudi deklamator ne sme stopiti s svojim čuvstvom v ospredje. Umevno je, da naleti tudi v epskih proizvodih marsikrat na mesto, kjer mora rabiti glasovno barvo in glasovno jakost, oziroma glasovno višino, a povprek se bliža prednašanju epske tvarine prednašanju didaktiške. V orisih je treba največje živahnosti.

3. Uvaževati je treba tudi sličnoglasje. Pesniki namreč v svojih proizvodih radi posnemajo naravne glasove s pomočjo glasnikov ter tako učinkujejo na naša ušesa in našo domišljijo, s katero si še živeje predstavljamo bodisi vejanje vetra ali bobnenje groma, oziroma morskih valov ali šumenje potoka ali kačje sikanje itd.

Tukaj je treba dotične samo- in soglasnike, ki ponarejajo naravne glasove, izgovarjati z dotično tonsko barvo, ki najbolj provzročuje pričakovane zvoke; torej *o* in *u* prav globoko, *e* in *i* prav visoko, *i* še više nego *e* in *u* niže od *o*; tudi *a* globlje od navadnega *a*, sičnike in šumnike *č*, *š*, *ž* pa močno itd.

4. Glas, s katerim naj deklamujem, bodi blagoglasen, močan, vztrajen in gibčen! Ne sme biti previsok in ne prenizek ter mora biti jasen in polnoglasen. Moč njegova ne bodi prevelika, pa tudi ne premajhna! Učenci kaj radi z visokim glasom deklamujejo in poleg tega še kriče: proti tej dvojni napaki se mora učitelj dosledno boriti.

5. Z dobrim deklamovanjem bodi združeno pravočasno in prav urejeno dihanje. Ne smemo slišati, da učenec diha med deklamovanjem; zategadelj naj jemlje v pravih odmórih dovolj sape vase! Diha pa naj le v onih prenehljajih, o katerih sem prej govoril.

To so najvažnejša načela, po katerih naj učitelj ureja in uravnava deklamovanje svojih učencev, da bode prijetno in lepo. Teze, ki se podajo iz te razprave, so naslednje:

1. Lepo deklamovanje je izmed najvažnejših sredstev, ki z njimi gojimo estetiško čustvo.

2. Radi tega moramo v ljudski šoli nanje obračati večjo pozornost in marljivost nego doslej.

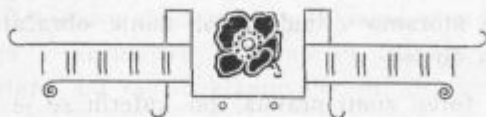
3. Treba je torej znati pravila, po katerih se je ravnati v dosego lepega deklamovanja.

4. Izmed raznih pravil so najglavnejša ta-le:

- a) Naglašanje besed bodi stavkovni celoti primerno ter se ravnaj po slovniški vrednosti posamnih besed!
- b) To naglašanje se modifikuj po ozirnem naglasu, po katerem stopi misel poedinega stavka v ožjo logiško zvezo z drugimi stavki celotnega sestavka, pa tudi s tistimi mislimi, ki sicer niso izražene, a se dajo sklepati.
- c) Emfatiški naglas je za dobrega deklamatorja največje vrednosti in važnosti, ker močno učinkuje na poslušalce. V ljudski šoli naj se poskuša le na najvišji stopnji in sicer v elementarnih potezah!
- d) Nenaravno naglašanje, zlasti afektovano deklamovanje kazi pesniški umotvor ter se mora zabranjevati.
- e) Naopak se je istotako dosledno izogibati enomernega in brezmiselnega deklamovanja, podobnega ropotanju raglje ali klepetanju klopotca.
- f) Uvaževati so ločilni, zlasti pa logiški ali govorni odmori.
- g) Razmerje med pesniško mero in pesniškim akcentom ter navadnim prozaiškim naglaševanjem mora biti vedno jasno: čutiti moramo ritem in mero, a zabranjevati nenaravno naglašanje. Skandiranje ali sekanje kazi lepoto verzov in kitic.
- h) V poštev jemati moramo diereze in cezure ter poleg gori omenjenih naravnih in logiških prenehljajev tudi umetne, ker tako zabranjujemo enomernost deklamovanja in često pospešujemo jasnost verza.
- i) Rima je važno sredstvo za okrasje verzov, a ne sme prevladovati po močnih poudarkih, zlasti ne sme kaliti logiškega toka misli. Zategadelj naj ne prenehujemo na koncu verzov, ako tega ne zahteva vsebina misli in ločilni ali logiški odmor.

k) Predavanje bodi jasno, glasno ter se naj vrši povprek polagoma! Le kjer vsebina, zahteva, naj se pospešuje tok govorjenja!

l) Sploh je pomniti, da je glavni pogoj in temeljna podlaga dobrega deklamovanja jasnost govora in pravilno naglaševanje, kateremu se naj pridruži premišljena raba glasovnih barv; razen tega je treba paziti na blagoglasnost, moč, vztrajnost in gibčnost glasu.

S I. MEDNARODNEGA KONGRESA ZA ŠOLSKO HIGIJENO V NORIMBERKU L. 1904.

PIŠETA: FR. KOCBEK IN M. J. NERAT.

(Konec.)

LV.

6. seji je predavala gsd. Lydia pl. Wolfring, predsednica «občne avstrijske Pestalozzijeve zveze» z Dunaja o «osnovi poljedelsko-obrtnijske kolonije» govoreč najprej o «Kindergruppen-Familien-system», nato o poljedelsko obrtnijski koloniji, o razdelitvi otrok, o učnih predmetih, zlasti obširno o mladih zločincih, na kar se je sprejela resolucija.

1. Namesto mestnih vzgajališč naj se na deželj ustanovljajo kmetijsko-obrtniške kolonije posebno za otroke, ki so potrebni občnega oskrbovanja.

2. Vzgoja teh otrok naj se vrši po rodbinskem sistemu otroških skupin. To je: po 10 do 12 otrok razne starosti do 13. in 14. leta ter raznega spola izroči se zakonski dvojici pod primernim nadzorstvom v oskrb.

3. V koloniji se otroci po določenih direktivah stanovsko izobrazijo do časa, da si lahko sami kruh zaslužijo.

*

K. Ohlmer, učitelj s Hildelsheima je demonstriral «Univerzalno pisalno ploščo in nje pomen za ohranitev zdravja šolski mladini». Ta plošča ima v sredi eliptično izrezo za prsa, da se pri pisanju lahko ravno sedi.

Dr. S. pl. Forster je govoril na kratko o «narodni izobrazbi in negovanju šolskega zdravja».

Dr. Bloch je poročal «o šoli in gospodarstvu» (Haushaltung)

Zanimiv je tudi govor dr. Stangera: «Prostost ali prepoved kajenja za učence višjih razredov?» v katerem se za zadnje izraža. V Švici je kajenje do 18. leta prepovedano.

Dr. E. Kapff je razpravljal «Naša vzgoja v luči svetovne politike»; pri čemer se je oziral na potrebe kolonijalne pedagogike.

LVI.

Zlasti velike važnosti je danes pereče vprašanje: «Alkohol in šola». O prvem fiziološko-patološkem delu je govoril dr. M Blitstein, zdravnik z Norimberka, na podlagi sledečih stavkov:

«Po mnenju zdravnikov in šolnikov, ki so se z alkoholnim vprašanjem pečali, škoduje vživanje alkoholnih pijač telesu, duhu, naravi in značaju učenca. Lastni interes in dolžnost šole zahteva, da se učenci pred tem varujejo.

To se zgodi:

1. Učencem ljudskih in srednjih šol se disciplinarno prepove vživanje vseh alkoholnih pijač.

2. Razlaga se škodljivo dejstvovanje alkohola potom pouka, deloma vpletenega v važne učne predmete, deloma potom higijeniških predavanj šolskih zdravnikov, deloma pri roditeljskih večerih.

4. V šolskih sobah je obesiti tablo od Weichselbaum-Henninga: «Kako škoduje vživanje alkohola za življenje potrebnim organom?»

4. Pregled učil z ozirom na gornji smoter.

5. Po osebнем zgledu učitelja, kakor daleč se to brez sile doseže.

6. Zveze učencev proti alkoholu naj šolski voditelji podpirajo.

7. Starišem novo vstopivših učencev naj se izroči sledeč «spominski list»:

Stariši, kateri svoje otroke ljubite, ne dajajte jim nobenih alkoholnih pijač. Vsi učenjaki, ki so se z alkoholnim vprašanjem pečali, soglašajo v tem, da pivo, vino, žganje in liker škoduje rastoči mladini.

Pijače slabijo apetit, škodujejo prebavilom, znižajo naravno odporno moč otrok proti nalezljivim boleznim ter povzročijo pogosto težke bolezni, kakor vnetje jeter in ledic.

Te pijače zmanjšajo pozornost, slabe spomin in otežkočijo otroku učenje.

Pijače razvnemajo otroka, ga napravljajo jeznega, upornega, neobogljivega ter otežkočijo Vam in šoli njegovo vzgojo.

Tudi v bolezni se sme dajati alkohol kakor vsako drugo zdravilo le na zdravnikov ukaz.»

O drugem terapevtiško-protialkoholiškem delu je razpravljal dr. W. Hadelich, zdravnik z Norimberka, sledeče, razvrstivši prejšnje misli tako-le:

A. Šola ima dolžnost kakor pravico, s svojim delom se vdeležiti občnega potrebnega boja proti alkoholizmu,

I. ker jej slednji dovaja degenerovan material učencev, kakor tudi ovira razvoj plemenitih duševnih in telesnih lastnosti, če jih ne ubija,

II. ker je njej, ki vzgaja za življenje, naložena dolžnost, vzgojiti zanesljive borilce proti največji in najbolj razširjeni narodni kugi, namreč proti alkoholizmu.

B. To delovanje šole je:

I. terapevtiško, v primerno določenih slučajih,

II. poglavitno protialkoholiško. — Odvrtačujoča vzgoja se doseže:

a) po osebnem zgledu

1. v navzočnosti učencev vedno abstinentnih učiteljev (vzgoja istih v kurzih, pouk in društva),

2. (alkoholu nasprotne) rodbine (pripomočki: spominski list, obiteljski večeri),

b) z besedo, z omiko,

1. govorjeno:

α) prilično, povsod vpleteno,

β) sistematično prednašano, slučajno tudi po šolskih zdravnikih,

2. pisano (tiskano)

α) z revizijo in izboljšanjem nahajajočih se učil,

β) tabel (z Genove, Draždan. Dunaja),

c) z neposrednim nastopom,

1. na eni strani: prepoved vsakega alkoholnega uživanja, graja, kazen,

2. na drugi strani: podpiranje vseh protialkoholnih stremenj,

α) priporočanje gimnastike v prostih urah,

β) pospeševanje alkoholu nasprotnih dijaških korporacij.

*

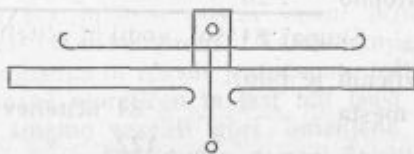
LVII.

Konečno naj še omenimo nekoliko o poučljivi šolsko higijeniški razstavi, ki je bila za časa kongresa otvorjena. Razstavni odbor (okoli 40 oseb) z načelnikom G. Sichelstiel-em je imel ogromno dela za razvrstitev raznovrstnih stvari, o katerih je izšel tudi katalog. Za razstavo se je porabilo 3200 m² prostora v 20 sobanah v šolskem poslopju za

industrijo. Razstavljalcev je bilo okoli 200. Razstava je imela sledeče skupine: I. Higijena šolskega poslopja in njegova oprava. II. Predmeti šolske oprave. III. Higijena pouka. IV. Higijena učil. V. Higijena šolskega otroka. VI. Telesna vzgoja. VII. Domača higijena šolskega otroka. VIII. Pouk o higijeni. IX. Strokovna književnost. Navajanje posameznih stvari bi bilo pač odveč.

* * *

Z najinim poročilom, ki se je dve leti vleklo po predalih «Popotnika», sva pri kraju. Dobro veva, da je bilo večinoma prepovršno, ali ozirati sva se mogla na skopi prostor. Marsikateri izraz ali v sili skovana beseda tudi ne bode našim strogim jezikoslovcem po volji, ali pomislijo naj, da sva na marsikaterem polju morala orati ledino, zato naj mileje sodijo. Trditi pa smeva, da se je z najinim poročilom vzbudilo večje zanimanje za prepotrebno šolsko higijeno tudi v nas. Kakor se ve, osnoval se je tudi na Kranjskem agitacijski odbor za drugi šolsko higijeniški kongres, ki se prihodnje leto vrši v Londonu. Upati je torej, da se tega kongresa udeleži več slovenskih učiteljev, ki bodo gotovo o njem poročali ter obširno področje šolske higijene spopolnili. Živel na predek!

ŠOLSTVO V TUJINI.

Berolinsko šolstvo. — Stolno mesto Berolin je imelo po statistiki z dnem 1. oktobra 1905 sledeče šolstvo. 280 ljudskih šol z 4870 razredi in 225.216 učenci (učenkami). Povprečno je v 1. razredu 46'26 do 46'58 otrok. Vsaka šola ima povprečno 17'4 razreda in 804 šolarjev. Največja je 39. ljudska šola — katoliška — s 26 razredi in 1247 učenci in najmanjša 268. s 12 razredi in 372 učenci.

Katoliških šol je 26. Poleg teh se nahaja še ena katoliška podružnica na dveh protestantskih šolah. V vsem Berolinu je 460 katol. razredov s 20.600 učenci. Od teh je 7 deških-, 8 dekliških in 11 mešanih šol. Prirastek kat. šol. znaša 1 šolo. V teh šolah poučuje 289 učiteljev in 171 učiteljic.

Vseh učiteljic poučuje sedaj v Berolinu 1631, to je 37'2⁰/₀ vsega učiteljstva, kajti pred 2. leti je izšla postava, da se ne nastavlja večjega števila učiteljic, ker le-te — po izjavi šolskega svetnika Gerstenberga — niso toliko sposobne za težavno učiteljsko službo kakor učitelji. V dokaz sledeče številke:

V l. 1904./5. je obolelo izmed 3134 berolinskih učiteljev 760 učiteljev 22.595krat, torej 24'25⁰/₀. Povprečno je dobilo teh 760 učiteljev 721 dneva dopusta, ali vsaka bolezen je zahtevala 29'72 dneva dopusta. — Izmed 1631 učiteljic je obolelo 756 učiteljic, tedaj 46'38⁰/₀, ki je imelo 29.905 dni dopusta. — Povprečno je imela vsaka obolela učiteljica 1834 dneva dopusta, ali vsaka bolezen je zahtevala 39'66 dneva dopusta.

Bolezni so bile sledeče: Nervoznost se je konstatirala pri 89 učiteljih in 170 učiteljicah; na sopilnih organih je obolelo 202 učitelja in 264 učiteljic.

V šolskem letu 1904./5. so se vršile na berolinskih šolah sledeče spremembe:

a) Umrlo je	13	šol. vodij in učiteljev in	6	učiteljic
iz Berolina preselilo	8	» » » » »	1	»
omozilo	—	—	27	»
v pokoj šlo	37	» » » » »	24	»
prostovoljno izstopilo	26	» » » » »	9	»

Skupaj 84 šol. vodij in učiteljev ter 67 učiteljic

b) Na novo nastavljenih je bilo:

na izpraznjena mesta	84	učiteljev in	67	učiteljic
na nova mesta	122	» » »	13	»

Skupaj 206 učiteljev in 80 učiteljic.

Skupni stroški za ljudsko šolstvo so znašali l. 1904./5. 16,201.529 mark, torej 475.073 mark več kakor l. 1903./4. Povprečno velja 1 šolar 73 mark ali vsak prebivalec Berolina plačuje 7 mark 60 pf. šol. davka.

V Berolinu se nahajajo 4 kraljevske in 11 mestnih gimnazij, 1 kraljevska in 7 mestnih realnih gimnazij, 2 mestni višji in 13 mestnih realki — Višjih dekliških šol je 41 in sicer 2 krajevski, 6 mestnih in 33 zasebnih — Višje deške šole imajo 566 razredov z 18.035 šolarji, pripravljalni tečajji pa 81 razredov in 3678 šolarjev. V vsakem razredu višjih deških šol sedi povprečno 31'9 šolarjev, a v pripravljalnih tečajjih 45'4 šolarjev. Katoličanov je bilo v teh šolah — t. j. višjih deških in pripravljalnih — 932 in 173. — Višje dekliške šole imajo 611 razredov, kamor pohaja 16.880 deklic in sicer je 864 katoličank.

Število gimnazijcev se stalno zmanjšuje, a v tistem razmerju raste število realcev, kajti od l. 1900. se je prvo zmanjšalo za 470, a slednje je poskočilo za 906 učencev.

Berolinske šole obiskuje 7029 židovskih dečkov in sicer je gimnazijcev 1764, realcev 1285 in 885 obiskovalcev pripravljalnih tečajev; 398 obiskuje privatne šole, 2007 dečkov pohaja v ljudske mestne šole in 606 obiskuje lastne šole. — Židovskih učenk je 6037 in sicer sedi v ljudskih mestnih šolah 2042 in 3566 v višjih dekliških šolah.

Mestno prebivalstvo se je v 5 letih pomnožilo za 147.000.

Katoliških učencev in učenk se je pomnožilo v 5 letih in sicer: učencev višjih šol za 30'6⁰/₀, učencev in učenk ljudskih šol za 23'4⁰/₀ in učenk višjih dekliških šol za 36'9⁰/₀, a židovskih otrok je v teh 5 letih 121 manj.

Ivan Ivanovič.

KNJIŽEVNO POROČILO.

OCENE.

Dr. Schmeil: **Naturgeschichte**. 118 S. Verlag von B. G. Teubner, Leipzig und Berlin 1906. Preis M —'70.

Odkar je zavlada v metodi prirodopisnega pouka življenjeslovna ali biološka struja, se je začelo tudi popraševati po knjigah, ki so sestavljene v tem smislu. Zlasti za pouk v ljudski šoli je trebalo virov in navodil. V prvi vrsti sta prišli v poštev znani učni knjigi dr. Schmeila, glavnega zastopnika biološke smeri.¹ Ti dve knjigi pa imata več nedostatkov. Snov je preobširna in včasih je težavno, ločiti važno od nevažnega. Potem je sestav preveč teoretičen in last not least sta knjigi predragi.

Zategadelj se smemo veseliti gori omenjene knjige, ki združuje z dobro vsebino nizko ceno. Dr. Franke, mestni šolski svetovalec v Magdeburgu, je letos izdal realno knjigo za učence.² Sestavo prirodopisnega oddelka je prevzel dr. Schmeil. Ta oddelek se dobi za se vezan v knjigo in nosi napis, kateri je na čelu tega spisa. Schmeil se je oziral le na ljudske šole. Snov je razvrščena po biološki metodi, pa tudi morfološki moment se uvažuje. Učitelju so podane učne slike iz vsega prirodopisja. Ni mu treba iskati ne snovi in ne razporedbe za obravnavo pri pouku. Zato je ta knjiga velike važnosti in je vredna, da si jo vsak učitelj omisli.

Tvarina je razstavljena na štiri oddelke:

1. Nauk o živalih.
2. Nauk o človeku.
3. Nauk o rastlinah.
4. Nauk o sestavi in življenju rastline.

Kot primer obravnave naj podam samo opis pahišne muhe.

¹ Lehrbuch der Zoologie für höhere Lehranstalten und für die Hand des Lehrers von Dr. Otto Schmeil. Stuttgart und Leipzig. Verlag von Erwin Nägele. Preis 6 Mark.

Lehrbuch der Botanik. Wie oben!

² Realienbuch von Dr. M. Franke und Dr. O. Schmeil. Leipzig und Berlin 1906. Verlag von B. G. Teubner. Preis 2 M.

Pohišna muha. (Dolgost 6—8 mm.)

1. Pohišna muha je zelo nadležna in vsiljiva žival. Človek je ne vidi rad v svojem stanovanju. Muha je sive barve. Na oprsju so štiri črne proge; zadek je zgoraj črno pikast, spodaj svetlo rumen.

2. Gibanje. Prozorni krili néseta muho, kamor hoče leteti. Dolge, gibčne noge jo sposobijo za brzo tekanje. Da se lahko vzdržuje na šipah ali na stropu, ima na stopalu pod krempljci po dve krpici.

3. Hrana. Muha zaznava jed s pomočjo velikih oči ali malih tipalnic. Po votlem srkalu sesa tekočine in dobiva tudi trde jedi. Zadnje pa mora prej s slinami omehčati.

4. Razvoj. Pohišna muha položi bela jajca na gnijoča telesa. Že za dvanajst ur se pretvorijo v bele ličinke brez oči. Ko so se izredile pri gnusni jedi, se jim koža skrči, se strdi in takšna služi bubi za ovoj.

5. Pomen. Ličinke pohišne muhe odstranijo dosti nesnage. Muha sama je hrana mnogih živalij. Ker se vsede na vsako reč, prenaša gnilobo na naše jedi itd. Da, celo povzročitelje nevarnih bolezni lahko razširjava. Zato moramo jedi in posebno rane na telesu varovati nesnažnega gosta.

Fr. Fink.

NOVOSTI.

Šopek šolskih pesmi. S posebnim ozirom na narodne in v narodnem duhu zložene napeve. Priredil in na svitlo dal Anton Kosi (učitelj v Središču). Izdaja v štirih delih.

To je naslov štiridelne pesmarice, čije prva dva dela sta nam (zakasnelo) pred kratkim došla. Prirejena sta: I. del: na podlagi Koprivnik-Majcnove «Začetnice», Razinger-Žumerjevega «Abecednika» in «Prvega berila» istih dveh sestaviteljev (stane 80 h, s poštnino 90 h); II. del: na podlagi II. dela Schreiner-Hubadove II. «Čitanke» in Josip Ganglovega «Drugega berila». Cena s poštnino vred 1 K. — O delcu spregovorimo še; za danes ga le naznanimo in priporočamo.

«**Ljudska knjižnica**» se zove novo beletristično podjetje «Katoliške bukvarne v Ljubljani», ki ima nalogo «za mal denar nuditi slovenskemu ljudstvu najboljšega zabavnega beriva v izobilju». Izšli so dosedaj trije snopiči à 20 h, po pošti 22 h, obsegajoč po tri tiskane pole. «Ljudska knjižnica» prinaša v prvih snopičih londonsko povest «Znamenje štirih», spisal Conan Doble. Poslovenil D. B—t—n. O podjetju še spregovorimo.

«**Časopis za zgodovino in narodopisje**». Izdaja zgodovinsko društvo v Mariboru. Urejuje Anton Kaspert. Maribor 1906. Cirilova tiskarna.

Tega važnega zbornika je ravnokar izšel 3. letnik (3. in 4. snopič) s to-le vsebino: I. Razprava: Žigon A.: Letnica 1833 v Prešernovih Poezijah. — II. Slovansko starinoslovje: Niederle Lubor dr.: Slovanske starozitnosti I. in II. Poroča dr. M. Murko. — III. Društvena poročila. — IV. Imenik društvnikov. — Cena za ude zgodovinskega društva 5 K, za neude 6 K. — Učiteljstvu priporočamo zgodovinsko društvo najtopleje v izdatno podporo!

Ilustrovani narodni koledar 1907. Uredil prof. dr. Anton Dolar. Leto XVIII. Last, založba in tisk Zvezne tiskarne v Celju. — Cena broš. izvodu K 1, vezanemu K 1'50; po pošti 20 h več.

Ta koledar je tako po svoji vestno izbrani in spretno urejeni zabavni i poučni vsebini, kakor po okusni, krasni zunanji opravi vreden, da se sprejme v vsako hišo in se mu da prostora tudi v najelegantnejšem salonu.

«Slovan». Mesečnik za književnost, umetnost in prosveto. Ureja Fran Govékar, izdaja Dragotin Hribar v Ljubljani.

Ta najlepši ilustrovani jugoslovanski mesečnik stopa že v V. letnik. Mesečnik «Slovan» je od svojega početka resen slovanski literaren in umetniški list, ki ima nalogo: seznanjati Slovence s kulturnimi razmerami, z literarnimi pridobitvami napredujočih bratskih narodov ter iskati duševnih vezi, ki naj spoje vse Slovanstvo v mogočno kulturno organizacijo. «Slovan» ima namen uglašati slovenskemu narodu pot do resnične duševne svobode, do moderne prosvete in k razumevanju čiste, istinite umetnosti. «Slovan» ni niti list za nezrelo mladino, niti «interesanten rodbinski zabavnik», nego list za zrelo, moderno mislečo in čutečo inteligenco. Smelo trdimo, da za toli nizko ceno ni dobiti tako bogato in umetniško ilustrovanega lista tolikega obsega! Na vsem slovanskem jugu danes ni ilustrovanega zbornika, ki bi se mogel primerjati s «Slovanom» po svoji zanimivi in aktualni vsebini in po svoji opremi!

«Slovan» prinaša izvirne pesmi, novele, povesti in aktualne, poljudno pisane članke prvih naših poetov in pisateljev-prozaikov, zasleduje napredek slovanske kulture na vseh poljih, se zlasti živo zanima za gledališče, glasbo in obrazovalno umetnost, ter izkuša, da ostane jugoslovanski informativen list za moderno književnost, umetnost in prosveto sploh. «Slovan» je literaren in umetniški list, ki zastopa vedno napredno, protireakcionarno stališče ter hoče, kakor doslej, ostati zatočiče svobodne umetnosti in svobodnega prepričanja.

Dokler ni bilo našega «Slovana», so se v vseh naših naprednih listih oglašali glasovi, da nam je ilustrovanega, v modernem in naprednem duhu urejanega mesečnika nujno treba. Sedaj imamo «Slovana» že štiri leta, a v slovenskem občinstvu ni našel tistega odziva, ki smo ga pričakovali. To je žalostno in vendar vemo, da bi se klici po ilustrovanem listu takoj zopet oglasili, ako bi «Slovana» založništvo ustavilo. Žalostno in sramotno pa je za naš narod, da podpirajo nekateri rajši tuje, slovanstvu sovražne, le iz židovske špekulacije šablonsko izdajane liste, «Slovanu» pa delajo ovire in ga celo pobijajo. Ti Slovenci pač ne vedo, kaj delajo. Krog «Slovanovih» sodelalcev se širi vedno. Med stalnimi dopisniki so najodličnejši pesniki, novelisti in znanstveniki, ki so ga bogato založili s pesmimi, črticami, novelami, z romani in s celo vrsto aktualnih člankov in razprav. Za bodoče še svoj program razširi v toliko, da bo prinašal tudi prevod velikega zgodovinskega romana iz kmetskih puntov: «Pasjeglavci», spisal Al. Jirásek (s slikami).

«Slovan» bo še nadalje prinašal mnogoštevilne in velike ilustracije iz slovanske domovine, najlepše reprodukcije izvirnih slovenskih slik in kipov ter slavnih, zlasti slovanskih umotvorov.

Slovenski učitelji in učiteljice! Podpirajte in širite «Slovana», kjerkoli le morete! Naj bi ne bilo slovanskega društva, slovanske javne knjižnice, slovanske kavarne, slovanske srednje šole in slovanske rodbine brez tega lista! «Slovan» je salonski umetniški list, ki je vsaki knjižnici v

okras. Naj se torej javljajo Slovenci in Slovenke, ki bi se na list naročili, da se jim pošlje 1. zvezek V. letnika na ogled!

Hkratu moramo iznova opozoriti p. n. naročnike, da se jim brez naročnine vbodoče nikakor ne more dopošiljati list.

«Slovan» stane za vse leto 12 K, za pol leta 6 K. Dijakom in učiteljem se naročnina primerno zniža. Tudi I., II., III. in IV. letnik «Slovana» je dobiti še nevezan po K 12[—]; vezan v izvirne platnice po K 17[—].

PEDAGOŠKI UTRINKI.

IV. ŠEGA.

CXXVI.

«Manheimska preosnova ljudskega šolstva»¹ si pridobiva vedno več zagovornikov. Ker se nam zdi to vprašanje dokaj važno in času primerno, podajamo tu-le suho ogrodje te preosnove z željo, da se prične ta preosnova tudi pri nas malce proučavati; prinese nam gotovo nekaj uspeha.

Oče «mannheimske preosnove ljudskega šolstva» je mestni šolski svetnik dr. A. Sickinger v Mannheimu. Mož je imel po svojem poklicu dokaj prilike vglobiti se v dušo ljudskega šolstva, a čudom se je čudil, zakaj ne morejo doseči vsi učenci tistega razreda najpopolnejših šol, najboljših učiteljev — enakega uspeha. Zagonetka mu je postala seveda takoj jasna, kajti on se je zavedal dejstva, da ima učitelj obdelavati živo stvarino, ki se ne da urediti po tisti šabloni, po enakih pravilih, temveč, da je to organizem, ki potrebuje temeljite preiskave, temeljitega proučevanja, temeljitega poznavanja; — vglobil se je v otroško dušo.

Deviza njegovemu programu je: vsi otroci imajo enako pravico do pouka. In po tej devizi je uredil svojo preosnovo, ki je stopila v l. 1904/5. v veljavo. Preosnova ima to-le podlago:

Vsi otroci stopijo v I. razred glavne šole. Oni otroci, ki slede povoljno pouku v vseh predmetih, prestopijo v II. razred glavne šole. Oni otroci, ki ne morejo slediti povoljno pouku, gredo v I. razred ponavljalne šole, duševno zaostale vpišejo v I. razred «pomožne šole» (Hilfsklasse), a idijote odslove v idijotski zavod.

Posebno pozornost obrača «mannheimski sistem» ponavljalni šoli. Tu uživajo otroci vso udobnost modernih pridobitev na šolskem polju. Nobeden razred ne sme presegati števila 30 učencev, učna snov se skrči, poučujejo najboljši praktiki, pouk se individualizira po možnosti — boljši

¹ Viri: «Manhajmska sistema narodnih škola» po I. Skvorcovu. Izdalo »Požarevačko oblasno učiteljsko društvo«, 1906.

«Dr. A. Sickinger: Zusammenfassende Darstellung der Mannheimer Volksschulreform. Mannheim, Bensheimer.» — Cena 3 marke 20 pf.

«Dr. S. Moses: Das Sonderklassensystem der Mannheimer Volksschule. Mannheim, Bensheimer.» — Cena 80 pf.

učenci se ločijo od slabejših —; otroci dobivajo gorki zajutrek in kosilo, v šol. poslopijih so kopeli, prirejajo se pogosto izleti in v počitnicah se pošilja te otroke na kmete.

Taka odgoja ima najlepše uspehe. Kajti skoro polovica otrok I. razreda ponavljalne šole postane sposobna za I. razred «glavne šole», a druga se pa vsposobi za II. razred «ponavljalne šole». — Ta razred obiskujejo tedaj ponavljalci II. razreda «glavne šole» in vsposobljeni I. razreda ponavljalne šole». — In to se prakticira po vseh razredih.

Ta razporedba koristi prav mnogo onim učencem, ki prihajajo iz tujih šol v Mannheim, kajti po zvršitvi «ponavljalne šole» so popolnoma zreli za «glavno šolo». — Izvrsto služi «ponavljalna šola» tudi onim, ki so morali prekiniti šolski obisk radi bolezni.

Kakor posebnost tega sistema je oni razred, kjer se pripravlja vse one učence, ki mislijo prestopiti na srednjo šolo. Tu se poučuje le o ne predmete, ki so neobhodno potrebni za vsprejemni izpit te ali o ne srednje šole.

Važen je tudi takozvani «sklepni razred». Kdor ne doseže VIII. razreda «glavne šole», ne ostane v VII. razredu te šole, temveč gre v «sklepni razred» «ponavljalne šole» — kajti pouk je tu osredotočen bolj na glavne predmete, tedaj dobi učenec v tem razredu nekako tako izobrazbo, ki mu zadostuje za poznejše življenje z ozirom na stan, ki si ga volí v svojem življenju.

Razporedba učencev po duševnih zmožnosti je tedaj kaj različna. Takozvano «šabloniziranje» nima tu nikakega pomena.

Številke te razporedbe so bile v l. 1904./5. sledeče: Od 348 razredov je bilo 301 razred «glavne šole» in 47 razredov «ponavljalne šole». V vseh razredih «glavne šole» je bilo 13.783 učencev in 1537 učencev v «ponavljalni šoli».

Povprečno število učencev vsakega razreda «glavne šole» je bilo 45, a «ponavljalne šole» — 30.

Mannheimski sistem je našel povsod jako ugoden sprejem. Mannheimsko učiteljstvo priporoča ta sistem kakor edini sistem, kjer se more doseči predpisani učni smoter in kjer se more dati pravo podlago nadaljni in resnični izobrazbi. Zdravniki smatrajo ta sistem edino umestnega, ki odgovarja zahtevam socialne higijene. In staršem je tudi prav po volji, ker dosežejo njih otroci nekaj pozitivnega, za življenje koristnega.

Upajmo, da se ideja «mannheimske preosnove ljudskega šolstva» zanese tudi na slovenska tla in da se prične ta sistem sistematično pro- učevati.

CXXII.

Kakor so poročali češki pedagoški listi, se je vršil 19. avg. t. l. povodom univerzitetnih tečajev v Turnavu v magistratni dvorani shod šolnikov vseh kategorij: profesorji praške češke univerze in brnske tehnike, profesorji raznih gimnazij, realk in pedagogijev, učitelji in učiteljice raznih ljudskih in meščanskih šol s Češkega in Moravskega, nekej okr. šol. nadzornikov in Slovenec Drag. Přibil.¹ Glavno vprašanje tega shoda je bilo: «Preosnova izobrazbe ljudsko-šolskega učiteljstva».

¹ Upamo, da nas osreči tov. D. Přibil s kakim daljšim poročilom.

To vprašanje pretresa že precej časa avstrijsko učiteljsko javnost. Kakor znano, so se vršili že mnogobrojni shodi tako čeških kakor tudi nemških pedagogov. Meseca novembra 1905 se je s to zadevo temeljito pečala «zveza nemških učitelj. društev»; zastopniki češkega učiteljstva so to vprašanje pretreševali meseca aprila 1906 v Brnu, a na Dunaju se je bavil pred kratkim s to zadevo shod učiteljstva raznih pripravnic. Tu je vlada prišla s prav nazadnjaškimi predlogi na dan, a brez uspeha.

In kakor rdeča nit se vleče ravno to vprašanje že mogo časa po raznih učiteljskih listih, ki zagovarjajo to zadevo z večjo ali manjšo energijo.

Referat na tem shodu je imel tovariš I. Kožišek.¹

Referent je z zadovoljstvom povdarjal, da zahteva ravno češko učiteljstvo največjo izobrazbo za učiteljstvo. Češko učiteljstvo zahteva kakor pogoj vsprejema v učiteljišče dovršitev kake preosnovane srednje šole, a pripravnice morajo odgovarjati zahtevam vseučilišč; nemško učiteljstvo zahteva pa le razširjate učiteljišča na pet letnikov in vpeljavo prostovoljnih pedagoških tečajev na srednjih univerzah. — Referent I. Kožišek je slednjič predlagal, da se volijo tri sekcije, namreč pedagoška, pravna in organizatorična. Prva naj zdela načrt preosnove naših učiteljišč in srednjih šol, druga naj poišče vsa pravna pota v dosego te preosnove, a slednja naj skrbi za populizacijo te ideje.

Debata je bila kaj živahna in ideje, ki so se tu izražale, so se v marsičem razločevale, a stalni refren vseh govornikov je bil: tako ne more iti dalje!

Ta shod je imel rešiti ob enem še drugo važno zadevo, to je, bil je nekak pripravljalni shod bodočemu društvu «Komenskega». V tem društvu bodo združeni vsi češki šolniki od univerzitetnih profesorjev do zadnjega ljudskošolskega učiteljstva.

In čudno!

Na jugu so tisti čas snovali jugoslovanski učitelji **«jugoslovansko učiteljsko zvezo»** — in na severu češko učiteljstvo svojo **«zvezo Komenskega»**. — In Poljaki so se strnili ravno na praznik «Vseh svetih» v svoje **centralno društvo**.

In ako da sreča junaška, se združi prihodnje leto vseslovansko učiteljstvo v mogočno armado, ki si bo postavilo na svoj prapor geslo: **Svobodna šola svobodnemu narodu.**

¹ Prilično seznanimo slovensko učiteljstvo s tem referatom.

Razgled.

Listek.

Simon Gregorčič †. Dne 24. novembra t. l. je nehalo biti srce najbolj priljubljenemu slovenskemu pesniku. «Goriški slavec», čigar petje je zavzeta poslušala cela Slovenija, ne poje več. Truden od duševnih bojov je legel Simon Gregorčič. 62 let star, k večnemu počitku. Večna mu slava!

Slovenska Šolska Matica. Knjige «Slovenske Šolske Matice» za leto 1906. bodo kmalu dotiskane. Da nam bo mogoče o pravem času sestaviti in natisniti tudi imenik članov našega društva, prosimo p. n. gg. poverjenike, ki nam še niso naznanili letošnjih članov, da to nemudoma store. V isti namen prosimo p. n. učitelje in učiteljice, da čim preje oglase svoj pristop pri svojih poverjenikih. Častno bi bilo za naš stan, da se tudi letos pomnoži število Matičarjev. **Odbor.**

Odgovor na metodiško vprašanje na strani 221. Po učenju, da ima stavek besede, beseda zloge, zlogi pa glasnike, pride na vrsto vaja o številu besed, zlogov in glasnikov. Besede so enozložne, dvo-zložne in večzložne, zlogi pa imajo en, dva ali več glasnikov. Zato sledi, da imamo tudi besede z enim zlogom, ki imajo tudi en sam glasnik. Tedaj ni glasnik **v, s, k** beseda brez sloga, pač pa beseda z enim zlogom, ki pa ima v slovenščini slučajno tudi en sam glasnik ali eno samo črko kot znamenje za glasnik. En sam glasnik označuje pomen gotovega predloga, pa tudi prislova, n. pr. **a** (ali). Zloge z enim glasnikom najdemo v besedah o-če itd.

Semkaj pripada tudi pravilo, da ima beseda toliko zlogov kakor samoglasnikov. **K, h, s** pa nimajo nobenega samoglasnika in vendar so zlogi, ter jih tudi za se pišemo. V govoru, posebno pa v pesmih se navadno priteguje enoglasniški predlog k naslednji besedi. Če je pa v cirilici polglasni **e** pri predlogu, je pač beseda še vedno enosložna, ter ima en glasnik z (dosedaj) neizogibnim polglasnikom.

V slovenščini imamo posebne predloge, katerih zlog ima zgolj en glasnik, v drugih jezikih imajo pa tudi druga besedna plemena tako obliko, n. pr. v drugih slovanskih jezikih (tudi v ruščini) veznik **i** (in) in predlog **u** (**y, pri**), v laščini veznik **e** (**et, in**), v francoščini predlog **à** in prislov **y**.

Naš pravopis je tedaj tak, da treba učencem izjemno dopovedati, da imamo nekaj besed z enoglasniškim zlogom oziroma zloge brez samoglasnika. (Iste besede imajo v nemščini in kje drugod po več glasnikov.)

Predloge ne pišemo v zvezi z naslednjim samostalnikom. Tudi v ruščini tega niso izvedli, daši jih pač v govoru pritikajo k samostalniku, n. pr. **w** domje izgovori vdómje (v hiši).

Kar je predlogov združenih z nekim zgodovinskim deblom kot samostojne besede, to je pri nas v obče v govoru in pisavi že dobilo stalno obliko kot stalni pojmi. Izjeme nas ne smejo preveč motiti.

Omenim pa tu še nasproten pojav nekaterih slovenskih narečij, da je samostalnik ali druge vrste beseda pritegnjena z naglasom na predlog in predlog vzdržal naglas, n. pr. **nátla** (na tla). **prínas** (pérnas, pri nas). Tudi drugi slovanski jeziki majo take posebnosti.

Tu ima učitelj zopet priliko, da opomni kako je o tem najti v knjigah. Za sebe pa lahko pomni, da pisava sploh nič kaj ne ustreza govorjenju in je večkrat potrebna primera in analiza med govorom in grafiko.

Da bi pa ravno začetniki morali kak predlog v zvezi s samostalnikom pisati, ni tu potreba, ker pride govor o delitvi besed v zloge šele takrat na vrsto, ko se

govori in napisuje o stavkih, namreč v 2. šolskem letu. (Primeri n. pr. Ambros, das zweite Schuljahr.) Takrat se pa že more otroku kaj stalnega povedati, ker moramo posebno v pisavi misliti na privajenost, kajti navada ni rada odvada.

F. F. L.

Pedagoški paberki.

Gimnazij. V rokah imam zanimivo brošuro, ponatis članka «Gimnazium», ki se nahaja v najnovejši pedagoški enciklopediji (Loos, Handbuch der Erziehungskunde). Avtor članka Alojzij Höfler je snov razdelil tako-le: I. Das Gymnasium, wie es ist, II. wie es war und wurde, III. wie es sein soll und wird. — Prva in druga točka sta sicer zanimivi, a vendar se mi ne zdi tolikega pomena o tem dalje govoriti, ker je stvar vsakemu pedagogu več ali manj znana. Točka tretja pa obdeluje tisto dandanes tako pereče vprašanje, o katerem se je tudi pri nas že marsikaj govorilo in pisalo, t. j. o reformi srednje šole.

Höfler navaja dve struji. Ena hoče spremeniti gimnazij skozi in skozi ter zahteva reforme kot n. pr. odstranitev obeh ali vsaj enega klasičnega jezika, srednje šole po frankobrodskem sistemu (3 leta francoščina potem 3 (2) leta latinščina, nazadnje 3 leta grščina), enotno šolo (Einheitsschule) ali α celo srednjo šolo ali β) le podlago in potem cepljenje itd. Höfler ne stoji na strani te struje, ampak zastopa strujo, ki hoče to reformirati, «was heute schon wirklich dringend notwendig und zugleich ohne Inanspruchnahme des gesetzgeberischen Apparats möglich ist.»

Sedaj pride pisatelj k posameznim predmetom, pove, kaj in kako bi se dalo preustrojiti ter omenja kot prvo napako avstrijskih gimnazij, da niso moderni jeziki obilgatni. Sicer je v tem že začetek; nekatere šole imajo od V. razreda naprej francoščino, seveda še vse premalo.

Skrajno zanemarjena je dandanes kemija. V III. raz. malo, v VII. raz. navadno še manj! Höfler svetuje, da bi se vzelo ves 2. tečaj IV. razreda za kemijo in nato v V. takoj mineralogijo. — Tudi matematika ni na boljšem. Geometrijo naj bi se kolikor mogoče spojilo z risanjem; nazornost bi bila tako večja in seveda tudi razumevanje. Sistematična stereometrija naj bi začela v V. razredu v zvezi s kristalografijo; sploh naj bi se snov prvih štirih let skrajšala na tri.

Zgodovina naj bi se učila kakor sedaj zemljepis, namreč od bližnjega k daljnemu. Kakor gremo tu od hiše in domače vasi k težjim pojmom, tako naj bi se poučevalo zgodovino v II. in III. razredu od najnovejše dobe nazaj. V IV. razredu začne sistematičen pouk (sedaj v V.). — V jezikovni pouk se Höfler ne spušča dosti «als nicht Fachmann», vendar poda nekaj historičnih momentov iz te stroke.

Precej zanimivo je danes tudi vprašanje, ali nam gimnazij da «splošno izobrazbo» ali ne. Höfler pravi: «da». Seveda nam tega ne bo prinesla razdelitev predmetov v «sprachlich-geschichtliche und mathematisch-naturwissenschaftliche, sondern die dieser gegenständlichen Gliederung nur in den Hauptzügen parallelgehende, in allen feineren Verzweigungen sie allenthalben kreuzende Unterscheidung exaktwissenschaftlicher und literarisch-künstlerischer Betätigung des menschlichen Geistes und Gemütes und so auch des Schullebens könnte erst jene harmonische Verbindung aller Bildungselemente in die Wirklichkeit setzen.»

Jako težak je prehod z gimnazija na visoke šole. Tam pritisk, tu prostost in tako pomeni dostikrat zrelostno spričevalo: «Reif zum Schwänzen von Universitätsvorlesungen». Nekaj več prostosti se zahteva za zadnje leto, zahteva se tudi takozvane «Freistunden», kjer bi delali dijaki brez pritiska, vsak po svoji lastni volji.

To bi bile glavne ideje Höflerjeve razprave. Da ni samo na šoli ležeče, to ve vsak vzgojitelj in zato bi priporočal vsakomur, ki je še v stadiju pripravljanja za učiteljski poklic, naj se temeljito bavi z vsakim novim vprašanjem na tem polju, naj filozof n. pr. ne misli, da zadostuje kolokvijsko spričevalo enega tečaja, kakor je to običajno, kajti Paulsen pravi: «Bildung, geistige, wissenschaftliche Bildung ist — das feinste individualisierteste, edelste und kostbarste Erzeugnis menschlicher Kunst.»

Janko Bratina.

Izpraševanje in klasifikovanje iz praktičnega stališča. Pred kratkim je izdal univerz. profesor dr. Martinak 29 str. obsegajočo brošurico,¹ ki prinaša o tem vprašanju dokaj zanimivih podatkov za vsakega učitelja. V prvi polovici podaja prof. Martinak pregled tozadevne literature od leta 1900. dalje. Vsega skupaj omenja 14 razprav, ki spadajo v to področje; nekatere so manjše vrednosti, nekatere prinašajo dosti novega gradiva. Vprašanje je že precej obdelano, dosti pro- dosti tudi contra govornikov, kakor že pri vsaki stvari. Zelo radikalen je n. pr. Dr. D. Schmid, ki zahteva: «Weg mit dem Handkatalog!» Dr. Kamillo Huemer je naklonjen staremu izpraševanju in klasificiranju in trdi celo dokaj neumestno: «Fasse ich das Wohl der Schüler ins Auge, so werde ich prüfen, fasse ich meine Bequemlichkeit ins Auge, dann nicht.» Da ga je prof. Martinak pošteno zavrnil, to je razumljivo. Jako poučljivo je predavanje prof. Stangl-a: «Die Verbesserung der schriftlichen Arbeiten aus Französisch und Englisch.» Ta razprava je zato toliko zanimivejša, ker podaja Stangl zglede iz lastne prakse, posebno pa jako zanimiv psihologičen pojav, kakor je to opazoval na učencih: deček piše nalogo, a ne ve te ali one oblike. Trudi se in muči, pravega se le ne domisli. Pri korekturi popravi, a vtis, ki mu ostane je oni, ko ni znal pravega. Pri prihodnji nalogi je ta vtis veliko bolj intenziven in dečko navadno napravi zopet pogrešek. «Diese Betrachtung ist recht interessant und gibt zu denken», pravi prof. Martinak. — Druga polovica brošure obsega nasvete in navodila, ki jih je stavil k temu vprašanju referent sam. V prvi vrsti povdarja različnost predmetov. Nikakor ne smemo povsod enako klasificirati, kar je pri enem predmetu na mestu, drugod nikakor ne gre. Kot vzgled pravi: «Denken Sie an den Klavierlehrer, der seinen Schüler dahin gebracht hat, dass er leicht vom Blatte spielt. Werden wir diese Leistung, wenn wir sie nach unserer Schablone klassifizieren sollen, mittels der Durchschnittsberechnung herabsetzen wollen, weil er vor zwei, vier, sechs Monaten weniger gekonnt hat? Das wäre widersinnig.» Drugače je seveda n. pr. pri vokabulah iz raznih jezikov. Tu ne moremo soditi po zadnjem znanju, ker je učenec prejšnje že morda pozabil. Priporoča se ponavljanje v dosego gotovejše klasifikacije. Jako umestna se mi zdi opazka o velikem katalogu, v katerega se zapisujejo redi iz ročnega. Učitelj še ne pozna v začetku leta dijakov, slučajno vpraša tega ali onega, mu zapiše red, ki ostane, ki pa nikakor nima vrednosti za poznejšo kvalifikacijo. «Beim Handkatalog liegt die Sache anders; da bin ich souveräner Herr; was ich da eintrage, das ist für mich lediglich ein informativer Behelf» (str. 22.). Še nekaj zanimivih stvari bi rad omenil. Z navdušenostjo in prepričanjem priporoča g. profesor «das Prüfen ohne Klassifizieren, das gemeinsame Arbeiten des Lehrers mit der Klasse, das gemeinsame Üben und Lernen.» Zares lepa ideja, ki pa žalibog še ni prišla do svoje veljave in tudi brzkone še ne bo tako kmalu. A začeti bi bilo treba bolj intenzivno, posamezni slučajji so pokazali lepe uspehe. Učitelj bi si na ta način pridobil zaupanje učencev, ti bi uvideli, da je učitelj le njim v korist tu in ne zato, da jih trpinči in

¹ Über Prüfen und Klassifizieren vom Standpunkte der Praxis. Schlussreferat in der III. Vollversammlung des IX. deutsch-österreich. Mittelschultages. Wien, Ostern 1906, von Univ.-Prof. Dr. Martinak in Graz.

nadleguje. Dijaki bi se tako privadili svobodnega dela «und nicht mehr so oft Schiffbruch erleiden, wenn sie den kühnen Sprung in die akademische Freiheit machen.» — Kdor se bolj zanima za to vprašanje — tudi naši pedagogi lahko kličejo «mea culpa» — temu bodi brošura toplo priporočena. Stane 60 h, dobiva se: «Alfred Höfler, Dunaj I. Rotentumstrasse 13.»

Janko Bratina.

Otroci siromašnih staršev zaostajajo navadno po telesnem in po duševnem razvoju za otroci bolje situiranih roditeljev. Italijanski zdravnik Niceforo je premeril veliko množino učencev in našel, da otroci revnih staršev navadno niso tako veliki in jaki kot bogatejši odgojenci. Binet pa je dokazal, da pri otrocih sleduje revščini tudi duševna zaostalost.

D. P.

Reforma početnega pisanja. M. Dr. Lange, zdravnik za očesne bolezni v Brunšviku je izumil nove table za učence. Proučeval je vzroke kratkovidnosti učencev in našel, da je temu vzrok šolska tabla iz skrilja, na kateri se pisanje jedva vidi, ker ima sivo, ne belo barvo, kar sili učence, da približujejo preveč svoje oči tablici. Lange uporablja za svoje tablice skoro popolnoma belo celulozo brez leska, z lineaturo in brez okvira. Na tej ploščici se piše s tintnim svinčnikom ali s črnilom.

D. P.

Važnost telovadbe spoznavajo vedno bolj. Virtemberška vlada namerava na vseh svojih višjih deških in dekliških šolah vpeljati obligatno gojenje telovadnih iger. V to bodo odločeni gotovi popoldnevi. A za take poldneve se ne sme dati ne nalog ne memoracij, da se morejo šolarji tem prosteje udeleževati iger. —v—

Skupni pouk v višjih šolah je bil vpeljan pretečeno leto na Badenskem. Obiskovalo je 800 deklic tak pouk in sicer 694 deklic je obiskovalo nižje realke, 19 deklic višjo realko, 35 realno gimnazijo in 52 humanistične gimnazije. Naučni minister dr. pl. Dusch se je prav povoljno izrekel o tej novi napravi, meneč «daß die Ergebnisse dieses Versuches sich so günstig wie bis jetzt auch weiter gestalten, so daß in Zukunft vielleicht noch weiter gegangen werden kann.»

—i—

Berlinske, pariške in londonske narodne šole. Šolski ravnatelj Mr. Lauth iz Natale je posetil berlinske, pariške in londonske narodne šole, ter je dal povsod učencem in učenkam iste pismene in ustmene naloge. Končno je izrazil svojo sodbo s sledečimi besedami: «Pariški pouk v mnogih stvareh nadkriljuje londonski in berlinski pouk, povsem sigurno se more trditi, da skoro v vseh strokah. Ne bi li se moglo staviti tukaj vprašanje o prednostih rase? Saj tudi berlinskih učiteljev skoro ni mogoče nadkriljevati v znanju in pedagoški naobrazbi. Da ima Pariz boljše uspehe gre zahvaljevati nemara i temu, da so pariške šole bolj razdeljene, in morda tudi temu, da je oblast pravilno shvatila pravo nalogo učitelja in osnovne šole. Kar se pri nas v življenju zahteva, to ni znanje in navada, ampak spoznanje in mišljenje. Katera šola tega ne upošteva, ta ne dosega svoje svrhe. V tem pa pariški učitelj najbolj odgovarja zahtevam življenja.»

D. P.

Zabavišča za mladež, ki je končala šolo, priporoča v «Vestniku» Jos. Pospišil. Ob nedeljah naša polodrasla mladina ne ve kaj početi. Zato bi bilo dobro, da se zbere v posebnih zabaviščih, kjer bi se dalo duška mladinski zahtevi po zabavi. Telovadba v sokolskem duhu, petje, predavanja, govori diletantske predstave itd., vse to bi bilo zelo primerno sredstvo za pridobitev mladih ljudi za pošteno zabavo.

D. P.

Premeščenje učiteljev. V 9. št. «Zore» toži učitelj o čistem uradnem premeščenju učiteljev. Ravno koncem počitnic pričakujejo učitelji v Bosni in Hercegovini pravo mobilizacijo. Brez pravega vzroka se pošilja učiteljstvo z družino iz enega mesta v drugo. Bil bi čas, da se takšnemu postopanju napravi konec.

D. P.

Nerazdeljeni pouk. V «Pädagogische Rundschau» od julia 1906 je obelodanjen članek o nerazdeljenem pouku, v katerem se ta način pouka kaže v jako ugodni luči. Na temelju števil je dokazano, kako priporočljiv je nerazdeljeni pouk v higijeniškem oziru.

D. P.

Vpliv alkohola na нравnost in zdravje šolskih otrok je zelo poguben. Pri preiskanju 7.333 šolarjev našlo je društvo nemških abstinentskih učiteljev sledeče podatke: Izmed teh 6—10 let starih učencev samo 2—3% ni nikdar pilo opojnih pijač; 12% je bilo enkrat ali večkrat pijanih, 11% je pilo vsak dan alkoholične tekočine, izmed teh 2% že pred šolo. Otroci, ki so pili običajno alkoholične pijače, so bili najslabjši v napredku in v нравnosti.

Zabranjajte mladini kaditi! Neki zdravnik je preiskal 37 učencev v starosti 9—14 let, ki so se navadili kaditi. Nasledki kajenja so bili pri 27 učencih jako žalostni: trpeli so na slabi prebavi, bitju srca, njih intelekt je mnogo izgubil, bili so nagnjeni pitju alkoholnih pijač in njih krvni obtok je postal nepravilen; 12 učencem je mnogokrat tekla kri iz nosa, 20 učencev ni moglo redno spati, eden je postal tuberkulozen. V krvi pušćih otrok se je našlo mnogo manj rdećih telesc nego pri drugih otrokih.

D. P.

Nadaljevalne šole na Angleškem. Na Angleškem hočejo ustanoviti posebne nadaljevalne šole za bodoće vajence. (Pree-Aprenticeship School). Program za te šole se glasi: angleški jezik 2 uri na teden, računstvo 5 ur, fizika in kemija 5 ur, prostoročno risanje 3 ure, geom. risanje 2½ ure, ročno delo (zlasti z železino) 10 ur.

Počitnice. Na Francoskem trajajo počitnice od 1. avgusta do 1. oktobra; na Grškem od 1. avgusta do 20. septembra; na Norveškem od 5. julija do 25. avgusta; na Turškem od 30. junija do 15. avgusta; v Avstriji od 15. julija do 15. septembra (in v drugih mesecih); na Angleškem od 20. julija do 10. septembra, o Božiću so spet daljše počitnice; na Ruskem 4 tedne spomladi, 4 tedne poleti, 14 dni v jeseni, 14 dni pozimi.

Statistiški podatki o ljudski šoli na Bolgarskem. Ministrstvo prosvete v Bolgariji je izdalo službeno statistiko o razvoju narodnega šolstva, iz katere posnemamo: Do l. 1832. je bilo na Bolgarskem 200 narodnih šol, ki so bile vse čisto primitivno urejene. Od l. 1832.—1877. je bilo 1500 šol. Četudi so bili Turki veliki despoti, se je vendar vsako leto ustanovilo do 40 šol. Po l. 1877. se je vsako leto ustanavljalo do 200 šol, tako da je bilo l. 1892. že 2500 šol. L. 1897. je bilo 2820 šol, l. 1898. že 3040, l. 1903. nič manj nego 4686 osnovnih šol za 3,780.000 prebivalcev, t. j. 1 šola za 840 ljudi, (v Bosni in Hercegovini 1 šola za 6000 ljudi, seveda pod Avstrijo). L. 1903. je službovalo 4527 učiteljev in 1450 učiteljic, čim je danes nad 6000 učiteljev. Šolstvo Bolgarije je danes prvo na Balkanu, in takšnemu narodu, ki skrbi tako vneto za svojo naobrazbo, moramo prorokovati najlepšo bodočnost.

Kronika.

Šolstvo v Štokholmu. Štokholm ima 324.488 prebivalcev, od teh obiskuje šole 35.008 učencev oziroma učenk. 11% obiskuje ljudske in privatne šole, ostali pa višje in slične šole. Učiteljev je 168, a učiteljic 733.

--g--

Časopis za ljudske šole. V Draždanah je nedavno predaval učitelj M. Schneider: «Ljudska šola in časopis». — Predlagal je, da naj prične država izdajati časopis, ki bo namenjen edino le višjim razredom ljudskih šol. Tudi napredek!

--n--

Nemške srednje šole v Pragi. Praga ima 6 nemških gimnazij in 4 nemške realke. L. 1905.—06. je poučevalo na teh šolah 243 učiteljev v 88 razredih 2483 dijakov — v enem razredu povprečno 28. — In na Slovenskem? — Po narodnosti je bilo 2124 Nemcev, 328 Čehov in 20 drugorodnih Slovanov. Katolikov je bilo 1252, židov 1128 in 103 protestantov. — Nemške realke so štejele 28 razredov z 10 paralelkami (češke 46 razredov s 46 paralelkami) kjer je poučevalo 109 učiteljev (na čeških 245) 1349 dijakov (na čeških 3791). — Izmed teh je bilo 47·8% katolikov, 47·5% židov in 4·7% drugovercev (na čeških 93·65% katolikov, 4·05% židov in 4·05% protestantov). Pravih Nemcev je študiralo na praških realkah le 413 (32·1%), Čehov 261 (20%) in židov 616 (47·9%).

—ega.

Vseslovanska učiteljska zveza. Pripravlja se vseslovanska učiteljska zveza. Ko dosežemo ta ideal, napoči nemara slovanskemu šolstvu nova doba. Bog dal kmalu uspeha!

Zavod za eksperimentalno psihologijo in pedagogiko mislijo ustanoviti lipski učitelji. D. P.

Učiteljski dom se je izročil na Dunaju meseca maja javnosti. Dom ima prav lepe prostore za naobrazbene potrebe, za društva in slavnosti. V njem so umeščene tri društva: Avstrijska zaveza nemških učiteljev, Spodnjeavstrijsko učiteljsko društvo in Dunajsko učit. društvo. D. P.

Iz Tirolskega. Med tirolskimi učitelji se opaža v poslednjem času živahneje gibanje. Zelo so nezadovoljni s skromno svojo plačo, z vso energijo zahtevajo izboljšanje; po vzoru učiteljstva v drugih kronovinah seznanjajo ljudstvo s svojimi težnjami in budijo zanimanje za šolo in učiteljstvo. Tirolsko učiteljsko društvo se pravkar pripravlja izdelovati načrt novega zakona o plačah, umirovljenju in disciplinarnem redu, kateri predlogi se bodo predložili deželnemu zboru. Učiteljsko društvo tudi nabira podatke o cerkveništvi in orglanju. Poleg tega se z vso vnemo dela za organizacijo, ker vedo, da iz suženstva pridejo samo z združenimi silami. Kaj zmore edino učiteljstvo, to se je pokazalo v Bukovini, kjer je postalo učiteljstvo odločujoči činitelj. D. P.

Reforma ruskega šolstva. Ruski ministerski svet se je izrekel za osnovo zakona o splošnem elementarnem pouku. Posebno se je naglašala potreba, popeljšati učiteljske plače in pomnožiti število šol. V ta namen se je za prihodnje leto naznačila vsota 5,333.000 rubljev. Čudno, da se vlade spominjajo ljudske šole šele po velikih nesrečah. A že davno uči zgodovina: birokratizem vlada samo nekaj časa, prosveta vekovečno.

Učiteljska stanovanja. Steier. Schul. u. Lehrerzeitung» je objavila od F. Mon-scheina zanimivo, a žalostno statistiko o 290 učit. stanovanjih šolskih vodij na Štajerskem. Izmed teh stanovanj je bilo 26 premajhnih in 30 jedva za malo rodbino dovolj velikih. Samo 1% učiteljev je bilo zadovoljnih s stanovanjem. 16% stanovanj je v zdravstvenem oziru jedva primernih, 11% neprimernih; 4% je bilo takšnih stanovanj, ki so se že rušila, 28% je bilo vlažnih. V 33 stanovanjih so se nahajale gobe, v 39 plesenj. D. P.

Kdo naj plača škodo, ki jo naredijo učenci. Francoska komora je sklenila sledeči zakon: Država je civilno odgovorna za vso škodo, koju napravijo učenci v šoli ali zunaj nje pod adzorstvom učitelja. Država odgovarja tudi za škodo, ki jo napravijo učenci drug drugemu ali sami sebi. Država ni več odgovorna, ako se dokaže, da se čin ni dal odkloniti. Država je tudi odgovorna za škodo, koju napravijo med poukom učitelji učencem ali katero povzroča slab material. Tožba se sme vložiti v roku treh let. D. P.

Trgovina knjig in papirja
knjigovez

JOH. LESIAK v Ormožu.